

2025-06-13

dnr. 2025-344

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över SOU 2024:98 - En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess

Ert diarienummer KN2025/00288

Sametinget är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament. Sametinget ska verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar den samiska kulturen. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid nyttjande av mark och vatten. Remissvaret är skrivet utifrån dessa utgångspunkter och avser framför allt verksamheter inom renskötselområdet¹.

- Sametingets yttrande är begränsat till förslagets konsekvenser på samiskt inflytande i tillståndsprövningsprocessen.
- Sametinget **avstyrker** förslaget att undanta den tilltänkta myndigheten från skyldigheten att konsultera samiska företrädare innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.
- Sametinget anser att en mer sammanhållen och tydlig miljöprövning är positiv under förutsättning att renskötseln, samebyarna och samiska folkets inflytande inte försämras.

Konsultation i frågor som rör det samiska folket

Sametinget avstyrker förslaget att Miljöprövningsmyndigheten inte ska omfattas av skyldigheten att konsultera enligt lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket (konsultationslagen) (se 14.6.11). Som Sametinget uppfattar förslaget bygger undantaget på att den nya prövningsmyndigheten kommer att handlägga samma typer av ärenden och meddela samma typ av beslut som i dag görs av mark- och miljödomstolarna och

¹ För renskötselområdets utbredning se 3 § rennäringslagen (1971:437)

miljöprövningsdelegationen, som enligt lag är undantagna från kravet på konsultation enligt 3 § konsultationslagen. Sametinget vill därför förtydliga att anledningen till att mark- och miljödomstolarna och miljöprövningsdelegationen är undantagna från kravet på konsultation inte beror på typen av ärende utan att det handlar om beslut som fattas av domstolsliknande nämnder och sådana organ i förvaltningsmyndigheter som har domstolsliknande uppgifter. Anledningen till att domstolar och domstolsliknande nämnder är undantagna från konsultation är att konsultationsskyldigheten inte har bedömts förenlig med en domstolsprocess och att svensk rätt saknar föreskrifter om skyldighet för domstolar att samråda med någon part vid prövningen av en rättssak. Som anledning till att miljöprövningsdelegationerna skulle undantas lyftes särskilt att dess ordförande ska vara lagfaren, se prop. 2021/22:19 s. 44-46. Sametinget har inte uppfattat att miljöprövningsmyndigheten ska vara domstolslik, tvärt om läggs inga förslag i fråga om hur beslut bör fattas på den nya myndigheten, utan det bedöms lämpligt att denna fråga överlämnas till den nya myndighetens ledning att besluta om. Det framhålls även att det saknas skäl till att processen i Sverige ska vara så pass "juristtung" som den är idag (s. 1108).

Samtinget menar även att miljöprövningsdelegationernas undantag från skyldigheten att konsultera i praktiken innebär att alltför många ärenden som påverkar samiska folket undantas från konsultation, till exempel täkter och vindkraftsetableringar.

Införande av konsultationsordningen 2022

Konsultationsordningen trädde i kraft den 1 mars 2022 och föreskriver en skyldighet att konsultera samiska företrädare innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. Skyldigheten att konsultera gällde vid införandet regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter. Från den 1 mars 2024 gäller skyldigheten att konsultera samiska företrädare även regioner och kommuner. Ärenden som är undantagna från skyldigheten att konsultera finns i 4 §. Skyldigheten att konsultera gäller inte för domstolsliknande nämnder och sådana organ i förvaltningsmyndigheter som har domstolsliknande uppgifter eller för regeringen när ett ärende från en sådan instans eller en domstol överlämnas till regeringen för prövning.

Anledningen till att regeringen beslutade om en ordning för konsultation i frågor som rör det samiska folket redogörs för i prop. 2021/22:19. Bland annat framfördes att ett införande av en konsultationsordning skulle vara i linje med rekommendationerna bl.a. från FN:s rasdiskrimineringskommitté, kommittén för mänskliga rättigheter och det är en förutsättning för att Sverige ska kunna ratificera den nordiska samekonventionen.

Regeringen bedömde att samernas inflytande i frågor som särskilt berör dem behövde stärkas genom en reglering om konsultation. En utgångspunkt för bedömningen av behovet av en reglering om konsultation var att Sverige även fortsatt ska vara en förebild när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna. Målet för politiken för mänskliga rättigheter att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Införandet av konsultationsordningen föregicks av ett stort antal internationella rekommendationer från bland annat Kommittén för mänskliga rättigheter, den rådgivande kommittén om ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och i samband med

FN:s universella granskningsmekanism (UPR). För en mer utförlig beskrivning se prop. 2021/22:19, avsnitt 4.2.

Sverige har efter införandet av konsultationsordningen refererat till konsultationsordningen som just ett sätt att leva upp till internationella åtaganden, se till exempel Halvtidsrapport från Sverige inom ramen för den tredje cykeln av Universal Periodic Review, s. 6 och Nationell rapport från Sverige inom ramen för den fjärde cykeln av UPR 2025, punkt 126.

Urfolksrätten

Av artikel 1 (1) konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter respektive artikel 1 (1) konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter framgår att alla folk har rätt till självbestämmande. Sedan 2011 markeras samernas särställning som folk och urfolk i regeringsformen, genom att uttryckligen ange det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Urfolksdeklarationen, som antogs av FN:s generalförsamling 2007, anger en miniminivå för hur urfolksfrågorna bör behandlas. Artikel 3 stadgar att urfolk har rätt till självbestämmande och bygger på artikel 1 (1) i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Artikel 4 reglerar utövandet av rätten till självbestämmandet. I artikel 18-19 finns närmare beskrivning av urfolks rätt till deltagande i beslutsfattande och krav på konsultation i frågor som rör urfolk för att uppnå det som ofta refereras till som *FPIC*, free, prior and informed consent.

Artikel 3: *Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.*

Artikel 4: *Indigenous peoples, in exercising their right to self-determination, have the right to autonomy or self-government in matters relating to their internal and local affairs, as well as ways and means for financing their autonomous functions.*

Artikel 18: *Indigenous peoples have the right to participate in decision-making in matters which would affect their rights, through representatives chosen by themselves in accordance with their own procedures, as well as to maintain and develop their own indigenous decisionmaking institutions.*

Artikel 19: *States shall consult and cooperate in good faith with the indigenous peoples concerned through their own representative institutions in order to obtain their free, prior and informed consent before adopting and implementing legislative or administrative measures that may affect them.*

Samråd enligt förslagets 14.8.9 kan inte ersätta konsultation med det samiska folket

Samråd beskrivs i utredningen som ett vanligt inslag i myndigheternas beslutsprocesser. I förslaget föreslås samrådet benämnas "offentligt samråd". Både allmänheten och berörda myndigheter och kommuner ska ges skälig tid om minst 30 dagar att yttra sig över ansökan och miljökonsekvensbeskrivning. Sametinget vill dock påminna om att regeringen redan tidigare har bedömt att det inte räcker med att bereda samerna tillfälle till samråd i frågor som berör dem för att tillgodose de rekommendationer som FN:s specialrapportör och expertmekanism för urfolks rättigheter samt ett antal internationella expertkommittéer

lämnat. Sametinget kan inte se att det föreslagna offentliga samrådet innehåller några särskilda inslag för att säkerställa att samernas rätt till inflytande och konsultation i frågor som rör dem. Utredningen öppnar dock upp för att det finns goda förutsättningar för att genomföra konsultationen inom ramen för den nya miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocessen, men att detta behöver utredas i särskild ordning.

Sametinget bedömer att det generellt kommer att vara svårt att ta fram en ansökan och miljökonsekvensbeskrivning som på ett korrekt sätt beskriver påverkan på renskötsel och samisk markanvändning utan att i ett tidigt skede involvera samebyarna och samiska företrädare som besitter kunskapen, inklusive urfolks kunskap/traditionell kunskap lokalt. Även kompensationsåtgärder och villkor riskerar att bli ineffektiva eller verkningslösa om samiska rättighetsbärare och intressen inte är involverade i ett tidigt skede. Annars riskerar ansökan i det offentliga samrådet att behöva kompletteras och nytt offentligt samråd genomföras. Det kan vara svårt tidsmässigt att på ett offentligt samråd hinna med allas synpunkter och samebyarna som sakägare har rätt till inflytande. Det kan också vara känsligt för samebyar att på ett möte inom det offentliga samrådet framföra sin åsikt då det kan finnas motsättningar lokalt där enskilda företrädare för renskötseln är i minoritet. Det behöver finnas möjlighet till enskilda möten för samebyar.

Slopade undersöknings och avgränsningssamråd

Idag behöver ansökningar ofta kompletteras gällande påverkan på renskötseln och den samiska kulturen. Förslaget ger ett utökat ansvar till verksamhetsutövaren i processen där det endast blir ett offentligt samråd. Det ställer krav på det enskilda bolaget att inneha kunskap om renskötselns förutsättningar samt att föra dialoger i tidigt skede med berörda samebyar och samiska företrädare för att kunna ta fram korrekta underlag som är kompletta för att beslut ska kunna fattas. Annars riskerar ansökningarna att ändå behöva kompletteras.

Granskningsspåret

Det föreslagna granskningsspåret innebär att verksamheter med befintliga tillstånd, såsom vindkraftparker, ska kunna ansöka om ändringar - exempelvis högre vindkraftverk eller större rotorblad genom en förenklad process. Detta kan leda till att betydande förändringar i verksamheter genomförs utan tillräcklig prövning av de kumulativa effekterna på miljön samt efter grundtillstånd senare tillkomna exploateringar. Sametinget ser en risk att det föreslagna granskningsspåret i praktiken kan användas för att stegvis expandera verksamheter utan att genomgå en fullständig prövning från början. Sametinget anser att en möjlighet att undvika ett sådant scenario kan vara att vid bedömning av om en verksamhet eller åtgärd ska gå via tillståndsspåret eller granskningsspåret lägga särskild vikt vid påverkan på renskötseln och samiska intressen.

Yttrandet har beslutats av näringslivschef Ingela Nilsson efter föredragning av enhetschef Eli Larsdotter och jurist Ellen Blind. Samhällsplanerarna Brita Iren Thomasson och Anne Walkeapää har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet.